

تطبیق غش با حقوق موضوعه ایران

مؤلف

لطیف ذاکر

سازمان ارشد حقوق خصوصی و مدرس دانشگاه

۱۳۹۸

سرشناسه	:	ذاکر، لطیف، ۱۳۴۹-
عنوان و نام پدیدآور	:	تطبیق غش با حقوق موضوعه ایران / مولف لطیف ذاکر.
مشخصات نشر	:	تهران: انتشارات قانون یار، ۱۳۹۷.
مشخصات ظاهری	:	۱۰۸ ص.
شابک	:	۹۷۸-۶۲۲-۶۰۵۵-۹۲-۵
وضعیت فهرست نویسی	:	فیا
موضوع	:	تقلب — جنبه‌های مذهبی — اسلام
موضوع	:	Fraud -- Religious aspects -- Islam
موضوع	:	معاملات — قوانین و مقررات — ایران
موضوع	:	Transactions -- Law and legislation -- Iran*
موضوع	:	فریبکاری — جنبه‌های قرآنی
موضوع	:	Deception -- Qur'anic teaching
رده بندی کنگره	:	۱۳۹۷ ۲۵۶ / ۱۹۸ / ۶BP
رده بندی دیویی	:	۳۹۷ ۲۱۱
شماره کتابشناسی ملی	:	۵۵۰ ۴۷

انتشارات قانون یار

تطبیق غش با حقوق موضوعه ایران

تألیف: لطیف ذاکر

ناشر: فانه ن یار

ناظر فنی: محسن فاضل

نوبت چاپ: اول - ۳۹۸

شمارگان: ۱۱۰۰ جلد

قیمت: ۲۴۰۰۰ تومان

شابک: ۹۷۸-۶۲۲-۶۰۵۵-۹۲-۵

مرکز فروش: تهران، میدان انقلاب، خ منیری جاوید، کوچه مینا، پلاک ۲۹، طبقه سوم

۰۲۱۶۶۹۷۹۵۲۶ - ۰۲۱۶۶۹۷۹۵۱۹

فهرست مطالب

۹.....	پیشگفتار.....
۱۱.....	فصل اول.....
۱۱.....	کلیات و تعاریف.....
۱۲.....	مبحث اول: مفهوم غش.....
۱۲.....	گفتار اول: غش در لغت.....
۱۳.....	گفتار دوم: غش در اصطلاح.....
۱۳.....	بندهای غش: فقه.....
۱۳.....	بندهای غش بر روی غش: انواعی شمرده‌اند:.....
۱۴.....	بندهای غش در حق.....
۱۴.....	مبحث دوم: انواع غش در کالای.....
۱۴.....	گفتار اول: غش به خلط و زج.....
۱۵.....	گفتار دوم: عیبی را در متاع مخفی کردن.....
۱۵.....	گفتار سوم: تصرفی که کمیت جنس را زیاد می‌کند.....
۱۵.....	گفتار چهارم: ذکر صفت مرغوب فیه برای آن غشی که این صفت را ندارد.....
۱۵.....	گفتار پنجم: شیئی را می‌دهد به جای شیئی که در ماهات با آن متفاوت است.....
۱۶.....	مبحث سوم: غش در کالا از منظر قرآن کریم.....
۱۶.....	مبحث چهارم: غش در کالا از منظر روایات.....
۱۷.....	مبحث پنجم: شرایط تحقق غش در کالا.....
۱۷.....	گفتار اول: جهل گیرنده و علم دهنده.....
۱۸.....	گفتار دوم: مستور بودن خدیعه‌ای که در جنس انجام گرفته.....
۱۹.....	گفتار سوم: قصد خدعه و فریب.....
۱۹.....	مبحث ششم: تدلیس.....
۱۹.....	گفتار اول: مفهوم تدلیس در لغت و حقوق.....

- بند ۱: مفهوم لغوی واصطلاحی تدلیس ۱۹
- بند ۲: تدلیس در حقوق ۲۱
- گفتار دوم: برخی معانی مترادف تدلیس در حقوق اسلامی ۲۲
- بند ۱: تقلب ۲۲
- بند ۲: حيله ۲۶
- بند ۳: غرور ۲۸
- الف: عنایر غرور ۲۹
- ب: ادله عجیت قاعده ی غرور ۳۳
- بند ۴: نجس ۳۷
- گفتار سوم: پیشینه تاریخی اصطلاح تدلیس ۴۱
- فصل دوم ۴۵**
- مبانی و آثار فقهی غش در معاملات ۴۵
- مبحث اول: مبانی فقهی غش ۴۵
- گفتار اول: آیات ۴۶
- گفتار دوم: سنت ۵۵
- بند ۱: روایات شیعه ۵۵
- بند ۲: روایات اهل سنت ۵۷
- بند ۳: روایات تدلیس در نکاح ۶۰
- گفتار سوم: دلیل عقلی و بناء عقلاء ۶۵
- گفتار چهارم: اجماع ۶۷
- مبحث دوم: احکام غش در فقه ۶۹
- گفتار اول: حکم تکلیفی غش ۶۹
- گفتار دوم: احکام وضعی غش ۷۱

۷۵.....	فصل سوم.....
۷۵.....	غش در حقوق موضوعه ایران.....
۷۶.....	مبحث اول: مصادیق غش در قانون مدنی.....
۷۶.....	گفتار اول: باب بیع.....
۸۲.....	گفتار دوم: باب خیارات.....
۸۲.....	بند ۱: خیار تدلیس.....
۸۳.....	بند ۲: ارکان تدلیس.....
۸۳.....	تأثیر دو رکن مهم دارد:.....
۸۵.....	بند ۳: تأثیر امر و تنبیہ.....
۸۶.....	بند ۴: اثر حقه بدل.....
۸۷.....	گفتار سوم: باب نکاح.....
۸۷.....	بند ۱: تدلیس در نکاح.....
۸۸.....	بند ۲: ارکان تدلیس در نکاح.....
۸۹.....	بند ۳: شرایط تأثیر تدلیس در نکاح.....
۹۰.....	بند ۴: مقایسه موجبات خیار عیب و تدلیس در نکاح.....
۹۱.....	بند ۵: رابطه تدلیس و تخلف از شرط.....
۹۱.....	گفتار چهارم: حکم معامله مغشوش.....
۹۴.....	مبحث دوم: غش در قانون مجازات اسلامی.....
۹۵.....	مبحث سوم: غش در رویه قضایی.....
۱۰۱.....	نتیجه گیری.....
۱۰۳.....	منابع و مآخذ.....

پیشگفتار

در معاملات بین مردم، گاهی برخی از رفتارها با ضوابط و احکام شرعی و اصول حقوقی منافات دارد که ازجمله آنها فریبکاری و پنهان کاری است که منجر به ضرر و زیان یکی از دو طرف می شود از این رو فقهای عظام و حقوقدانان برای احقاق حقوق زیان دیده ضوابط و احکامی را تحت عنوان «غش» بیان کرده اند. غش از عوامل نیرنگ و خدعه به دیگران است و در حرمت و تقبیح غش، علاوه بر مبانی قرآنی، روایات متعددی از پیامبر (ص) و معصومین (ع) بر حرمت غش وارد شده که طبق نظر فقها به حدّ تواتر رسیده است، و حرمت غش حکم تلیفی است که انجام دهنده آن، مرتکب فعل حرامی شده است و مجازات اخروی دارد. در بیشتر موارد غش به روش توصیفی و تحلیلی نگاشته شده دیدگاهها و ادله فقها و تطبیق آن با حقوق معاصره ایران تبیین و تحلیل شده و مورد نقد و بررسی قرار گرفته اند و چنین نتیجه گرفته شده است که حکم وضعی معامله غش، صحت است، و معامله کالایی که در آن غش باشد صحیح است. اما اگر مشتری از حقیقت کالا آگاه شود، خیار عیب، تدلیس و خیار غبن یا وصف دارد و نوع خیار بر حسب نوع غش، متفاوت است. علت صحت این معاملات، اطلاعات و عمومات صحت بیع و معامله است، بنابراین، چنانچه هر دو عالم به آن باشند یا فروشنده جاهل و خریدار عالم به آن باشد، مشتری تحقق نمی یابد؛ چنان که با آشکار و نمایان بودن اختلاط دو چیز با یکدیگر، به گونه ای که تشخیص آن نیازمند دقت نباشد، نیز غش صادق نیست. در زندگی اجتماعی امروز، پیشرفت صنعت، تکنولوژی و تولید انبوه کالاهای مصرفی علاوه بر اینکه آسایش و رفاه مردم را فراهم کرده، مشکلات حقوقی و اجتماعی زیادی به وجود آورده است. زیرا با توجه به کثرت تولید کنندگان محصولات، برای جلب نظر مردم به کالاهای مصرفی و عرضه به مشتریان ابزارهای تبلیغاتی متنوعی استفاده می شود که برخی از آنها با اصول و قواعد بازارهای اسلامی سازگار نمی باشد روشن است که فقها و قانونگذاران با توجه به مسئولیتی که دارند بر این تبلیغات نظارت دارند و احکام و حدودی را که مطابق با نظام اسلامی باشد برای آنها مشخص می کنند. با توجه به اهمیت معاملات در زندگی روزمره، بسیاری از فقهای بخشی از کتابهای فقهی خود را به این موضوع و احکام و مقررات مربوط به آن اختصاص داده اند؛ مطابق این قوانین اگر در اثر اقدامات

و عملیات شخصی دیگری فریب بخورد و دچار ضرر و خسارت شود، می تواند برای جبران خسارت و گرفتن غرامت به فریب دهنده رجوع کند (محقق داماد، ۱۴۰۶ ه.ق، ص ۱۶۳) یکی دیگر از رفتارهایی که خارج از ضوابط شرعی است و در جوامع امروزه در معاملات به وفور به چشم می خورد «غش در معاملات» است. که ابعاد وسیعی از مباحث فقهی و حقوقی معاملات به این موضوع و ادله ای که این موضوع را ثابت کند و آثاری که اینها بر معاملات دارند اختصاص یافته است که از جمله این دلایل سنت، اجماع فقها، بنای عقلاء، قواعد فقهی لازم، تسبیح و... است. اساساً غش بر ۲ نوع است.

الف - غش خفی و آن بنحوی است که نوعاً بر بیننده پوشیده و مستور است مثل آمیختن آب به شیر. این نوع چنان که در حدائق و مکاسب می نویسد: بدون خلاف حرام است. (بحرانی، ۱۴۰۵ ه.ق، ص ۶۴؛ انصاری، ۱۴۱۶ ه.ق، ص ۳۵۵)

ب - غش غیر خفی و آن آمیختن است که بر بیننده نوعاً مکشوف و معلوم است مثل آمیختن خاک به گندم. این نوع حرام است و فقط چنان که در حدائق و روضه می نویسد مکروه است. (انصاری، همان؛ شهید اول، ۱۳۱۲ ه.ق، ص ۳۸۸)

در حکم تکلیفی غش یعنی در حرمت آن میان آنها اختلافی وجود ندارد ولی در حکم وضعی آن دیدگاههای مختلفی دیده می شود که اگر اینها را با متن نسبت به آنها برای جامعه اسلامی و مراکز قانونگذاری مفید خواهد بود و از آنجائیکه بحث مربوط به غش از مسائل مبتلا به وچالشی در بین محاکم و حقوقدانان کشور و حتی عرف جامعه است لذا در کتاب حاضر به تطبیق غش با حقوق موضوعه ایران خواهیم پرداخت. در این راستا بحث اصلی این پژوهش در سه فصل تقسیم گردیده است در فصل اول کلیات و تعاریف مورد مطالعه قرار گرفته و در فصل دوم مبانی و آثار فقهی غش در معاملات بررسی گردیده و در فصل سوم غش و احکام آن در حقوق موضوعه ایران تبیین و در نهایت به نتیجه گیری از موضوع پرداخته شده است.